

AZ OTTAWAI KONFERENCIA ELŐTT

ANEMZETKÖZI POLITIKA küszöbön álló két jelentős eseménye — a lausanne-i és ottawai konferenciák — a civilizált világ gazdasági gépezetében beállott súlyos működési zavarok fenyegető árnyékában fog lezajlani. Míg azonban Lausanneban az európai hatalmak kiküldöttei azon fognak fáradozni, hogy a közelmúlt világégés még mindig füstölgő romjainak eltakarításával, a győzelem mámorában fogant békeokmányok gazdasági, különösen pénzügyi abszurditásainak legalább részleges megszüntetésével nyissanak utat az egészségesebb állapotok visszatérésének, addig Canada fővárosában a brit világbirodalom minden részének vezető politikusai oly rendszabályok megalkotásán fognak tanácskozni, amelyek megvalósulásuk esetén új irányba terelhetik annak a közületnek gazdasági fejlődését, amelyhez az emberiség egynegyedrésze tartozik s amelynek sorsa a kívül állók számára is beláthatatlan jelentőségű.

A brit birodalomnak ma már közjogilag teljesen független tagállamai, a domíniumok, gazdasági téren is korlátlan önrendelkezési joggal intézik sorsukat és az a tény, hogy a birodalom kötelékébe tartoznak, gazdasági berendezkedésük önállóságának és öncélúságának semilyen törvényes korlátot nem jelent. A domíniumok e gazdasági vagy inkább gazdaságpolitikai autonómiája bizonyos tekintetben megelőzte az alkotmányjogi fejlődést. A domíniumoknak azt a jogát, hogy az anyaországgal szemben védővámokat léptessenek életbe,— ami kétségtelenül a gazdasági önrendelkezés beteljesedése — oly időpontban ismerte el Nagy-Britannia, amikor még a domínium mai értelemben vett fogalma is ismeretlen volt s csupán „önkormányzatú gyarmatai” voltak a brit Koronának. E merész lépést Canada tette meg 1859-ben, nem egészen két évtizeddel azután, hogy Lord Durham főkörmányzó-nak a brit népek történetében korszakos jelentése nyomán az angol törvényhozás jóvoltából egységes állammá vált. A canadai védővámok elismerését heves küzdelem előzte meg s az angol közvélemény aligha nyugodott volna meg az anyaország befolyásának ily szembeszökő gyengítésében, ha nem lett volna a tizenhárom északamerikai állam fenyegető példája, amelyeknek túlnyomó részben gazdasági önállóságuk érdekében bekövetkezett elszakadása az Egyesült Államok születését és egyben — angol szemmel nézve — a legnagyobb szerencsétlenséget jelentette, amely Angliát viszontagságos történelme során érte. Canada álláspontjának győzelme egyszersmindenkorra eldöntötte a gazdasági önrendelkezés kérdését a domíniumok javára és mérföldköve

volt a domíniumok teljes függetlenségének irányában haladó jogfejlődésnek, amely alkotmányjogi téren nemrég jutott nyugvópontra a Westminsteri Statútum törvénybe iktatásával. E statútummal tisztázódtak a birodalom tagállamai közjogi együttélésének alapvető elvei és a birodalmi eszme zászlóvivői most már tisztult légkörben láthatnak hozzá a tagállamok gazdasági együttműködésének kiépítéséhez. Munkájuk jelentős fejezetévé lehet a július hó folyamán összeülő ottawai birodalmi értekezlet.

Az angol anyaország és tengerentúli „gyarmatai“ közötti gazdasági kapcsolatok alapja a szükségletek egymást kiegészítő volta, nevezetesen az, hogy Nagy-Britannia a maga nagyszámú ipari lakosságának életfenntartásához szükséges termékeket és — az egyetlen szén kivételével — iparának nyersanyagait nagyrészt behozatal útján kénytelen megszerezni, a tengerentúli brit országok pedig e termékek és nyersanyagok oly feleslegével rendelkeznek, amelyek az anyaország szükségleteit részben fedezik. Viszont a gyarmatok és domíniumok az anyaországtól kaphatják meg mindazokat az iparcikkeket, amelyekre gyorsan szaporodó lakosságuk kultúrszükségeinek kielégítése céljából szükségük van, nemkülönben a termelésnek azokat az eszközeit, amelyeket maguk elő nem állítanak. Az anyaországnak és tengerentúli testvérállamainak ily egymásra utaltsága alkalmasnak látszott annak az eszményi állapotnak állandósítására, hogy a gyarmatok és domíniumok ipari fogyasztásukat Angliából fedezik és ennek ellenében — a nemzetek közötti áruforgalom ama örök szabálya szerint, hogy áruért csak áruval lehet fizetni — ők lássák el az óhazát östermelésük produktumaival az anyaország importszükséglete és saját termelőképességük által megszábott keretben. Ekként a brit világbirodalom gazdasági egységgé lehetett volna, amelynek alkotórészeit a vérségi kapcsolat érzelmi szálai mellett a közös érdek erős kötelékei is egybefűznék. A valóság azonban meglehetősen távol esik ettől az eszményképtől s bár a birodalom gazdasági egysége mindenkor kedvelt jelszó volt, számos tényező oda hatott, hogy a birodalom egyes részeinek gazdasági fejlődése ezzel éppen ellentétes irányt vett.

A birodalom gazdasági egységét és az anyaországnak és domíniumoknak ezzel járó munkamegosztását mindenekelőtt az zavarta meg, hogy a tengerentúl keletkező új államok igen természetesen nem voltak hajlandók megmaradni a gazdasági fejlődésnek ama kétségkívül alacsonyabb fokán, amelyet a nemzetgazdaságnak kizárólag vagy túlnyomó részben östermelésre való berendezkedése jelent. Ezt már az új államok népességének faji és társadalmi összetételéből fakadó lélektani okoknál fogva sem lehetett várni. A legnagyobb domíniumnak, Canadának, lakossága két olyan bevándorló csoportra vezethető vissza, amelyek mindegyike származásában és tehetségeiben magában hordta a legmagasabb fokú ipari civilizáció lehetőségeit. Mind a jelentős számban protestáns középosztálybeli francia bevándorlók, mind az angol nemzetiségű lakosság, amelynek nagy része az Egyesült Államok elszakadása után északra vándorolt ú. n. loyaltistáktól származik, népük legértékesebb elemei közül kerültek ki, ama társadalmi rétegekből, amelyek a két anyaországban főtényezőivé lettek a XIX. század ipari fellendülé-

sének. Ugyanezt elmondhatjuk Dél-Afrikának vegyesen holland és angol és New Zealandnek angol és skót kolonizátorairól, míg Ausztrália iparosodásának csekélyebb sikere és későbbi pénzügyi nehézségei talán — egyéb okok mellett — eredeti fehér lakosságának eltérő társadalmi összetételével is magyarázhatók. Amint tehát a domíniumok Önálló állami létüknek keletkezésével nemzeti öntudatra ébredtek, fel kellett merülniük hazai ipar létesítésére irányuló törekvéseknek is, amelyek a nemzeti jólét emelése érdekében az ipari behozattalól legalább részben való függetlenséget kívánták elérni, különösen ott, ahol az ipari fejlődés természeti előfeltételei megvoltak. Az anyaországnak — s magától értetődően az ipari fejlődés hasonló magas fokán álló más országoknak — versenyével szemben a hazai iparágak boldogulása érdekében az új államoknak a védővámok fegyveréhez kellett nyúlniok s hamarosan valamennyi dominium körülvette magát ily magas „nevelővámok“ gyűrűjével.

Nyilvánvaló, hogy nem igen lehetett szó a birodalom gazdasági egységéről, ha azalatt, míg az anyaországban virágkorát élte a szabadkereskedelem politikája, a tengerentúli részekben az új közületek iparuk megteremtése érdekében szigorú védővamos rendszereket léptettek életbe, amelyek az angol ipar számára értékes piacok elvesztését jelentették. De nemcsak az új domíniumok e részleges elzárkózása akadályozta a brit nemzetek egységes gazdálkodásának kifejlődését. A domíniumok részéről földrajzi fekvésük, az anyaország részéről pedig azok a rendkívüli jelentőségű érdekeltségek, amelyeket az angol gazdasági élet a múlt század páratlan gazdasági expanziója során a birodalomhoz non tartozó külállamokban szerzett, mind külön utak felé irányították a birodalom tagjainak gazdasági fejlődését. A geográfiai tényezőnek a birodalmi egység nézőpontjából káros befolyását legjobban szemlélteti Canada helyzete a világ ma már legnagyobb ipari államának, az északamerikai Uniónak szomszédságában. Lehetetlenség, hogy iparcikkek bizonyos csoportjainál ne érvényesüljön a távolsági tényező a földrajzilag kedvezőbb helyzetű exportállam javára \$ valóban azt látjuk, hogy pld. a nehézipar termékeinél Canada behozatali statisztikájában az Egyesült Államok sokszorosán nagyobb számmal szerepelnek, mint Nagy-Britannia. Hasonló helyzeti előnye van az utolsó évtizedekben hatalmas fejlődésnek indult japán iparnak Indiában, Ausztráliában és New Zealandben. Nagy-Britannia birodalmon kívüli érdekeltségei közül az első helyet Argentina foglalja el, amely közel száz esztendeje tartozik a brit közgazdaság érdekkörébe és ahol a befektetett angol tőkék összegét öt-hatszázmillió fontra becsülik. Természetes, hogy ez a legfejlődésképesebb délamerikai állam felette fontos piaca az angol iparcikkeknek, amelynek elvesztését s ezzel együtt ott elhelyezett tőkéinek gyümölcösztetését az angol gazdasági élet nem kockáztathatja azáltal, hogy kizárja Argentína ama kiviteli cikkeit — elsősorban gabonáját és állati termékeit —, amelyek a domíniumok hasonló áruival versenyeznek. Az európai államok közül különösen a skandináv államokkal s ezek között is Dániával élénk Nagy-Britannia gazdasági kapcsolata, de alig van olyan kultúmemzet, amelyhez nem fűzik Angliát szoros gazdasági érintkezés szálai.

Míg tehát egyrészt az anyaország kénytelen a domíniumokban eltűrni, hogy esélyesebb versenytársak iparcikkeinek egy részét kiszorítsák, a domíniumok — bár részben eltérő okokból — hasonló helyzetben vannak kiviteli cikkeiknek az angol piacon való értékesítésénél s így nem lehet csodálni, ha az ugyanazon birodalom kötelékébe tartozó államok külkereskedelmi forgalmában a társországok nem szerepelnek oly mértékben, amint azt a közjogi kötelékek és a termelési ágaknak egymást kiegészítő természete indokolta tennék. Igaz, hogy az idegen származású iparcikkek versenyét némileg tompították azok a vámkedvezmények, amelyekben a domíniumok a birodalomból származó árukat kisebb-nagyobb mértékben részesítették, utóbbi időben azonban — különösen a gazdasági válság súlyosbodásával — mindinkább tért hódított a domíniumok részéről az a törekvés, hogy a brit áruknak nyújtott ilyen kedvezmények ellenében saját kivitelük számára hasonló előnyöket követeljenek. E jogos kívánság teljesítésének mind- eddig útját állta az anyaország által követett szabadkereskedelmi rendszer és Angliának idegen államokkal kötött legtöbb kedvezményes szerződésai. Csupán a szabadkereskedelem elvi alapjain álló vámpolitika mellett is bizonyos mérsékelt — jobbára pénzügyi természetű — váموkkal terhelt árukra nézve volt módjában Nagy-Britanniának, hogy a domíniumok javára engedményeket tegyen.

Mindezen tényezők együttjárása alatt a brit birodalom tagállamai közötti kereskedelmi forgalom, illetőleg ennek az egyes államok által idegen országokkal folytatott külkereskedelemhez való viszonya a birodalom gazdasági egységének nézőpontjából korántsem mutat kielégítő képet. Az adatok vizsgálatánál természetesen szem előtt kell tartanunk azt is, hogy a termelés és fogyasztás jelenlegi állásánál teljes birodalmi autarkia el nem képzelhető, mert bizonyos cikkeket a birodalmon belül vagy egyáltalán nem, vagy csak a fogyasztás teljes fedezéséhez elégtelen mennyiségben termelnek.

Az 1931. év külkereskedelem statisztikája szerint Nagy-Britannia behozatalának mindössze 28.7%-a származott a birodalom többi részéből, míg kivitelének 43.8%-a irányult a domíniumok, illetőleg gyarmatok felé. Eszerint tehát Anglia több mint kétszer annyi értékű árut importált idegen országokból, mint a vele közjogi kapcsolatban álló területekről, kivitelének pedig jóval több mint felerészét brit fennhatóság alá nem tartozó fogyasztók vették át. Hasonló helyzetet találunk, ha a birodalomnak Anglián kívül eső részeire vonatkozó külkereskedelmi adatokat vizsgáljuk. A legutóbbi évek meglehetősen egyforma adatai szerint az óhazán kívüli brit domíniumok és gyarmatok behozataluknak alig 38%-át fedezték a birodalom többi részéből, míg kivitelüknek mintegy 46%-át helyezték el a brit korona országainak piacain. Itt is azt látjuk tehát, hogy az idegen országokkal lebonyolított forgalom értékében jelentősen felülmúlja a brit államközösséghez tartozó területekkel elért forgalmat. A fentebb már vázolt okoknál fogva nem lehet arra számítani, hogy bármilyen mesterséges eszközök gyökeres változást idézzenek elő a birodalmi kereskedelmi forgalomnak az idegen államokkal elért forgalomhoz viszonyított arányában, de igen mértékadó helyről — legutóbb a canadai kormányelnök részéről — oly kijelentések hangzottak el, hogy megfelelő intézkedésekkel igenis elérhető lenne a birodalomhoz tartozó államok külkereskedelmi forgalmának legalább egyenlő arányban a birodalmon belül és kívül álló országok közötti megoszlása.

Nagy-Britannia világkereskedelmi helyzetének a háború óta bekövetkezett változásai azt igazolják, hogy elsősorban az anyaország érdeké-

ben állna a birodalmon belüli külkereskedelemnek ily hathatós fellendítése. Anglia kereskedelmi mérlege a háború előtti állapothoz képest a kivitel igen nagy mérvű csökkenése folytán szinte katasztrofális romlás képét mutatja. Alig ugyanis az utolsó „békeévben“, 1913-ban, az összkivitel értéke még kb. 732 millió fontra rúgott, 1931-ben Anglia már csupán mintegy 390 millió értékű árut exportált, amivel szemben a behozatal értéke közel 100 millióval emelkedett, az eltolódás tehát Anglia kereskedelmi mérlegének terhére több mint 440 millió font.

A kivitelnek e példa nélkül álló sorvadása azonban korántsem következett be egyenlő mértékben a brit birodalomhoz tartozó és azon kívül álló országokkal való viszonylatban. Anglia idegen országokba irányuló kivitelének értéke ugyanis 1931-ben mindössze 41%-a volt az 1913. évben ugyanoda irányult árukivitel értékének, míg a domíniumok és gyarmatok által 1931-ben átvett angol áruk értéke csupán 12.6%-kal maradt alatta az 1913. évi értékösszegnek. Ezeknek a számadatoknak az ismeretében megérthetjük, hogy Nagy-Britannia számára a birodalom többi részével folytatott árucseré ügye ma fontosabb, mint valaha a múltban s hogy a domíniumok felvevőképességének és felvevőkészségének fejlesztése az anyaország jólétének nézőpontjából ma aránylag nagyobb érdeket jelent, mint a háború előtti időben, amikor az Egyesült Királyság iparának termékei számos olyan piacon uralkodtak, amelyekben azóta szerencsésebb s talán élelmesebb versenytársnak kellett átengednie bevehetetlennek hitt hadállásait. De nem csupán elveszett külföldi piaciért kell Angliának kárpótlást keresnie a vele vérségi és alkotmányos kapcsolatban álló külállamokban, hanem a birodalmon belül is védelmi harcot kell folytatnia hanyatló gazdasági pozíciójának megerősítése és eddig szenvedett veszteségeinek jóvátétele érdekében. Az angol kivitel helyzete nem csupán idegenben gyengült meg a háború óta, hanem — bár kisebb mértékben — magában a birodalomban is. A háborút megelőző évben a birodalomnak az Egyesült Királyságon kívüli részei behozataluknak még mintegy 17.5%-át szereztek be az anyaországból, e százalékszám azonban szinte évről-évre lemorzsolódott, úgyhogy ezidőszert a domíniumok és gyarmatok egész behozatalának alig 16%-ára tehető az Angliából származó árucikkek értéke.

Feltétlen érdeke azonban a domíniumoknak is a birodalmi gazdasági kapcsolatok fejlesztése és ezen az úton kiviteli cikkek számára védett piacok biztosítása. A domíniumok főbb kiviteli cikkei — agrártermékek és ipari nyersanyagok — éppen azok, amelyeknek áralakulását és értékesítési lehetőségeit az utóbbi esztendő gazdasági fejleményei legsúlyosabban érintették. Nem alaptalan feltevés, hogy e fejlemények a domíniumok részéről bizonyos hajlandóságot eredményeztek oly irányban, hogy gazdasági létük alapjaiként tekinthető exportfeleslegeik kedvezőbb elhelyezése érdekében áldozatokat hozzanak nemzetgazdaságilag kevésbé jelentős termelési ágak rovására. A domíniumoknak az anyaországgal folytatott külkereskedelmére nézve rendelkezésre álló adatok eléggé kedvezőknek látszanak ugyan a domíniumok nézőpontjából, mert az elmúlt évben Dél-Afrika kivételével valamennyi domínium kereskedelmi mérlege Angliával szemben jelentős aktív egyenleggel zárult, úgyhogy a négy nagy domínium, az ír szabad állam és India együtt 1931-ben több mint 81 millió font sterlinggel nagyobb értékű árut adtak el az anyaországnak, mint amennyit tőle vásároltak. Ez az utolsó békeév adataival szemben, amelyek a domíniumoknak és Anglia közötti külkereskedelmi mérlegnek meglehetősen egyensúlyát mutatják, a domíniumok javára nagy haladást jelenthetne, ha a két adatsort összehasonlítása meg nem mutatná, hogy a kedvező egyenleg nem a domíniumok kivitelének emelkedésében, hanem behozataluk csökkenésében leli magyarázatát, úgyhogy —miután a domíniumoknak Angliából, illetőleg idegenből származó behozatala közötti arány eltolódása, amint láttuk, viszonylag jelentéktelen — a kereskedelmi mérleg javulása a külkereskedelmi forgalom nagymérvű összezsugorodása árán következhetett csak be. Ha ezenfelül még figyelembe vesszük, hogy Nagy-Britannia kereskedelmi mérlegének hiányát bizonyos fokig ellensúlyozza a külföldön elhelyezett angol tőkének és a világgözközlésben még mindig vezető angol kereskedelmi hajózásnak hozama, míg a domíniumok fizetési mérlegéből e korrekatívum hiányzik, arra az eredményre kell jutnunk, hogy a birodalmon belüli kereskedelmi forgalom fellendítése a domíniumoknak sem jelentene kevesebb előnyt, mint az Egyesült Királyságnak.

A birodalom valamennyi tagállamára nézve egyenlően fontos közös érdek helyes felismerése indította az érdekelt kormányokat arra, hogy a gazdasági kapcsolatok fejlesztését az 1930-ban Londonban tartott legutóbbi birodalmi értekezletnek az alkotmányjogi viszony rendezése mellett legfőbb tárgyává nyilvánítsák. Míg azonban a szintén felette bonyolult közjogi kérdésekben sikerült oly megegyezésre jutniok, amely lehetővé tette az új Westminsteri Statútum becikkelyezését,¹ a birodalom gazdasági egységesítésének ügyét az 1930. évi konferencia úgyszólván semmivel sem vitte előbbre. A domíniumok képviselői e tárgyban tett előterjesztéseikben szinte feltűnően egyező módon sorakoztatták fel azokat a kedvezményeket, amelyekben államaik az anyaországból származó árucikkeket részesítik és annak ellenére, hogy mindannyian hajlandóknak nyilatkoztak e kedvezmények további kiterjesztésének megfontolására, nyilatkozataikban kivétel nélkül hangsúlyozták, hogy újabb engedmények csak a domíniumok kiviteli cikkei számára Anglia részéről adandó megfelelő értékű ellenszolgáltatások ellenében történhetnek. Konkrét javaslatot egyedül Canada delegátusai tettek, akik felajánlották 10%-os általános behozatali vámok bevezetését, amelyek alól a birodalomból származó áruk mentességet élveznének. A canadai javaslatot azonban sem az értekezlet többi résztvevői, sem az angol közvélemény nem fogadták kedvezően s afelett határozathozatalra nem került a sor. A konferencia végül magáévá tette Bennett canadai miniszterelnök indítványát, amelynek értelmében a gazdasági kérdések tárgyalását elnapolták és elhatározták, hogy a megbeszéléseket 1931. év első felében Ottawában, Canada fővárosában összeülő újabb értekezleten folytatják. Az 1930. évi birodalmi értekezlet a gazdasági kérdéseket illetően meglehetősen pesszimista hangulatban fejeződött be, de az elmúlt év második felében bekövetkezett gazdasági események több vonatkozásban olyan új helyzetet teremtettek, amely életre keltette a lankadó reményeket és a folyó év július havára kitűzött új értekezlet eredményessége iránt fokozott várakozást idézett elő.

A világgazdaság helyzetének a múlt év folyamán bekövetkezett megrázkódtatásai nyomán felmerült jelenségek közül a brit birodalom gazdasági problémáira nézve kiemelkedő fontosságú lehet Angliának a szabadkereskedelem politikájától történt nyílt és határozott eltérése. Messze meghaladná jelen cikk kereteit annak a több évtizedes fejlődésnek akár csak vázlatos ismertetése is, amelynek eredményeképpen Nagy-Britannia feladta a szabadkereskedelemnek nemzedékek által szinte szentségként tisztelt princípiumait, amelyeknek uralma alatt az angol nemzet gazdasági és politikai virágkorát élte. A változás jelentőségének helyes megítéléséhez tudnunk kell azonban, hogy az nem minden átmenet nélkül történt s nem jelentette a teljesen szabad kereskedelem állapota helyett következetes védvamos rendszer felállítását. Eltekintve attól, hogy oly időpont egyáltalán nem is volt, amikor a szabadkereskedelmi eszme a gyakorlati élet minden vonalán érvényesült volna, mert egyes fontos behozatali cikkekre nézve min-

¹ L. a Magyar Szemle cikkét: A Statute of Westminster, 1932, XIV. köt., 5.1.

denkor érvényben voltak az állami bevételek fokozását célzó ú. n. pénzügyi vámok, a szabadkereskedelem egyedül üdvözítő voltába vetett Útnek a század eleje óta észlelhető gyengülése fokozatosan a Free Trade következetes keresztülvitelével össze nem egyeztethető intézkedésekre vezetett. Az angol mezőgazdaság pusztulása és ipari téren veszedelmes versenytársak feltűnése, nemkülönben Anglia legnagyobb vevőinek mindinkább elzárkózó vámpolitikája új tápot adtak a protekcionista mozgalom elterjedésének. A gabonavámok 1846. évi eltörlése, a szabadkereskedelem e döntő győzelme óta a védővamos rendszernek Joseph Chamberlain birminghami polgármester személyében először támadt ismét oly politikai súllyal bíró szószólója, akinek propagandatevékenysége nyomán a vámvédelem újból az angol belpolitika egyik sarkalatos kérdésévé lett. Bár a XX. század első évtizedébe esnek a szabadkereskedelmi eszméket hirdető liberális párt nagy választási sikerei s a háború kitörése is e pártot találja uralmon, a nagy világégés közepett a Free Trade régi bálványa is megdőlt s előbb az ellenség s legveszélyesebb konkurens elleni éllel, majd mindinkább tisztán gazdasági indokolással, kormányprogrammá lesz a veszélyezett angol iparágak védelme a szemérmesen safeguarding duties név alá rejtett védővámok útján.

A döntő fordulatot az elmúlt év nyarának pénzügyi válsága és a politikai erőviszonyoknak a nemzeti kormány megalakulása nyomán bekövetkezett eltolódása hozta meg s ma már elszigetelt félrendszabályok helyett nyíltan hirdetett hivatalos programmá vált az angol mezőgazdaság és ipar védelme behozatali vámok útján. Miként azonban a szabadkereskedelem elvei sem valósultak meg soha maradék nélkül, úgy nem lehet szó ezidőszerint Angliában minden vonalon keresztülvitt vámvédelemről sem. A vámpolitikai reformtervek óvatos megvalósulásának erős közjogi biztosítékai — a kormánytól független s széles jöggörrel felruházott ú. n. tanácsadó bizottság felállítása — arra mutatnak, hogy az új rendszer csak lassan és fokozatosan fog megvalósulni. A domíniumokkal folytatandó tárgyalások alapja azonban kétségtelenül kiszélesedett a protekcionista irányzat sikere nyomán s a nemzeti kormány ama intézkedése, amellyel az új vámok alkalmazását a domíniumok árucikkeire egyelőre folyó évi november hó 15-ig felfüggesztette, valamint az az eljárása, hogy külkereskedelmi szerződéseket az új birodalmi értekezlet előtt nem kötött, mind arra engednek következtetni, hogy az ottawai értekezlet eredményességébe vetett bizalom angol részről megerősödött. Feltétlenül kedvez a birodalomközi érintkezésnek Angliának az aranystandardról történt letérése is és nem téveszthetik el lélektani hatásukat azok a súlyos pénzügyi nehézségek, amelyekkel a birodalom egyes részei — így elsősorban Ausztrália — küzködnek.

Az ottawai értekezlet részletes programja még ismeretlen és a résztvevő államok a konferencián teendő előterjesztéseik és esetleges javaslataik tartalmát szigorú államtitokként kezelik. Kétségtelen azonban, hogy a tárgyalások magva a kölcsönös vámkedvezmények ügye lesz és bizonyára részletes megvitatás tárgyául fog szolgálni a birodalmi áruk javára bevezetendő kvótarendszer, valamint a birodalom valutáris helyzetének egységesítése is. A brit közvélemény mindenesetre kézzel-

fogható eredményeket, de legalább a jövő gazdasági politikájára nézve határozott irányt jelölő elhatározásokat vár Ottawától. „Válaszúton állunk“, mondotta az ottawai konferenciáról tartott egyik beszédében a konzervatív párt vezére, aki egyben az angol delegáció kizemelt feje. „A birodalom egységéért nem csupán a szabadabb áruforgalom érdekében dolgozunk“, „ha a sors mostohasága folytán most nem érnék el egyesült erővel eredményt, az a veszély fenyeget, hogy a birodalom egyes részei más közületek vonzókörébe jutnak, amelyeknek útjai nem velünk párhuzamosan haladnak, hanem tőlünk mindjobban távolodnak.“ A brit polgárság józanságát és politikai élettapasztalatát megtestesítő Baldwinnak e komoly, sőt aggodalmas szavai jól érzékeltetik, hogy Ottawában a birodalomnak mily sorsdöntő eseményei készülnek, bármi legyen is a konferencia kimenetele.

Az ottawai konferenciával kapcsolatban nem hagyható említés nélkül az a súlyos nézeteltérés, amely Anglia és a birodalomnak egyik dominiumi jogállású tagja, az ír szabad állam között felmerült. Írországnak a legutóbbi választások eredményeképpen többségre jutott a radikális nacionalista párt s az új kormány azzal kezdte működését, hogy törvényjavaslatot készített az ír parlament tagjai által a királynak teendő hűségeskü eltörléséről és egyidejűleg bejelentette, hogy Írország nem fizeti tovább az Anglia által földmegváltásra fordított összegek törlesztésére szolgáló szerződéses annuitásokat. Az angol hivatalos álláspont szerint mind az eskü, mind a törlesztési részletek fizetése Írországnak kétoldalú szerződéssel vállalt kötelezettségei, amelyeket egyoldalúan megszüntetni nem lehet. Miután az ír kormány kitarzott tervei mellett, Nagy-Britannia kijelentette, hogy a szabad állammal semmiféle kereskedelempolitikai tárgyalásokba nem bocsátkozik, mert nem látja célját megállapodások létesítésének oly szerződő féllel, aki kötelezettségeit semmibe veszi. Minthogy a kanadai kormány meghívása folytán az ír szabad állam nacionalista kormánya — várakozás ellenére — bejelentette részvételét az ottawai értekezleten, a világ annak a különös színjátéknak lesz tanúja, hogy egy nemzetközi értekezlet egyik résztvevője azzal a programmal ül a tárgyalóasztalhoz, hogy az értekezlet egy másik tagjával semilyen körülmények között még csak tárgyalni sem fog. Nem látszik azonban valószínűtlennek, hogy az írek hamarosan valamilyen kompromisszumos megoldásra kényszerülnek, mert a földrajzi helyzet és évszázados politikai kapcsolat folytán egyik dominium számára sem oly döntő jelentőségű az Angliával való gazdasági kapcsolat, mint éppen Írországnak s így az angol kormány az esetleges dominiumi kedvezmények megvonása vagy ki nem terjesztése által Írországgal szemben szinte ellenállhatatlan erejű fegyverrel rendelkezik.

Az ottawai értekezlet sikere vagy kudarca, amely a földkerekség népessége egynegyedrézének gazdasági sorsára hosszú időre kihathat, a közvetlenül nem érdekelt nemzetek számára sem lehet közömbös. A brit birodalom tagjai közötti gazdasági érintkezés fejlesztése a birodalom gazdasági szerkezetének egységesítése útján egyik láncszeme azoknak a racionalizálás néven összefoglalt törekvéseknek, amelyek a termelés és fogyasztás megbomlott rendjét egyéb intézkedések mellett minél nagyobb gazdasági egységek megteremtése útján kívánják helyreállítani. A felületes szemlélő előtt úgy tűnhetnék fel, hogy a brit birodalomon kívül álló népeknek nem érdeke, hogy e törekvések a brit

birodalomra nézve sikerre vezessenek, mert hiszen ez a birodalom fokozott önellátását jelentené és esetleg — gondoljunk Canadának az 1930. évi Imperial Conference-on tett javaslatára — a külfölddel szemben újabb vámsorompók emelését, ami természetesen a külállamoknak brit területre irányuló kivitelét csökkentené. Rövidlátás volna azonban, ha e megfontolás alapján azt kívánnék, hogy az ottawai konferencia eredménytelenül érjen véget. Megdöntheteden igazság, hogy az emberiséget szoros gazdasági érdekközösség fűzi egybe \$ hogy ennél fogva a világ bármely nemzetének gazdasági megerősödéséből a többiek részére minden körülmények között csak előny származhatik. Ha a tervbevetett gazdasági intézkedések megvalósulnák és azáltal a brit birodalom tagjai — amelyek közül egyik-másiknak gazdasági rendje nem kisebb veszedelemben forog, mint az európai kontinensek válságban fuldokló államaié — az egészséges fejlődés útjára lépnek, ennek külföldről származó termékek irányában is a fogyasztási készség és képesség folyására kell vezetnie. Ezért kell mindannyiunknak az ottawai birodalmi gazdasági konferencia számára non kudarcot, de minél teljesebb sikert kívánnunk.

DOMONY PÉTER